

MAŁGORZATA LANGE*

POTSDAMER PLATZ – „SERCE” BERLINA**POTSDAMER PLATZ – "THE HEART" OF BERLIN****Streszczenie**

Berlin na powrót staje się kulturalną i polityczną stolicą Europy, na równi z Paryżem i Londynem. Berlin, miasto podzielone na dwa oddzielne organizmy, miał dwa „serca”. Zachodnie biło wokół zrujnowanego Gedächtniskirche znajdującego się przy reprezentacyjnym bulwarze Kurfürstendamm, a wschodnie na Alexanderplatz z 365-metrową wieżą telewizyjną. Dziś symbolem tego miasta jest Potsdamer Platz, centrum na miarę XXI w., zaprojektowane przez najwybitniejszych architektów z całego świata. To ultranowoczesna dzielnica biurowa i rozrywkowa oraz jeden z głównych punktów wycieczkowych. Potsdamer Platz – „serce” przedwojennego Berlina, jak mówią berlińczycy, jest znowu na swoim miejscu. To symbol zjednoczonych Niemiec i nowego „zrośniętego” po upadku muru Berlina.

Słowa kluczowe: Potsdamer Platz, centrum, architektura

Abstract

Berlin is becoming again the cultural and political capital of Europe, on par with Paris and London. Berlin, a divided city, which used to function as two separate organisms, had two "hearts". Its western "heart" was beating in the area of the dilapidated Gedächtniskirche located on the splendid Kurfürstendamm avenue, whereas its eastern "heart" was beating in Alexanderplatz with its 365-meter high television tower. Today, the city's symbol is Potsdamer Platz, a 21st century downtown, designed by world-renowned architects. It is a hypermodern office location and entertainment area and a main tourist attraction. Potsdamer Platz – "the heart" of the pre-war Berlin as Berliners call it – is back in its place. It symbolizes the united Germany and the new Berlin "knitted together" after the collapse of the Berlin Wall.

Keywords: Potsdamer Platz, city centre, architecture

* Dr inż. Małgorzata Lange, Katedra Budownictwa Ogólnego i Konstrukcji Drewnianych, Wydział Budownictwa i Architektury, Politechnika Szczecińska.

1. Wstęp

Przemiany polityczne w Europie Środkowej doprowadziły w 1989 r. do upadku muru i zjednoczenia Niemiec oraz podzielonego Berlina. Decyzją Bundestagu od 1991 r. Berlin jest znowu stolicą Niemiec. W 1999 r. rząd i parlament Niemiec przenieśli się nad Szprewę. Do Berlina napływać zaczęły również centrale najbardziej znaczących instytucji i organizacji ze sfery gospodarki, nauki, mediów i życia społecznego. Dzisiejszy Berlin, liczący 3,4 mln mieszkańców i 892 km² powierzchni, jest największym miastem w Niemczech. Przekształcenia Berlina w latach 90. to rezultat decyzji politycznych, wspartych zaangażowaniem ogromnych środków finansowych. Powstał plan przebudowy Berlina, w którym ujęto kompleksowo rozwiązania komunikacyjne, infrastrukturę, lokalizacje poszczególnych dużych zespołów zabudowy i ważnych przestrzeni publicznych. Zbudowano makietę całego miasta, pokazano ją publicznie, dając każdemu możliwość jej obejrzenia i oceny. Następnie przystąpiono do konsekwentnej realizacji, czyniąc z odtworzenia stołecznego charakteru Berlina przedmiot ambicji i dumy każdego Niemca.

W Berlinie współistnieją reprezentacyjne budowle historyczne i wspinała nowoczesna architektura na najwyższym światowym poziomie. Berlin jest zorganizowany wokół kilku centrów, z których każde ma swój wyjątkowy charakter i specyfikę. Miasto przyciąga różnorodnością, pokazując swoje niezliczone oblicza. Dla jednych Berlin to Reichstag lub Brama Brandenburska, a dla innych Potsdamer Platz, będący dziś wizytówką tego patrzącego w przyszłość miasta. Potsdamer Platz, „serce” przedwojennego Berlina, wypromowano jako nowy symbol i tchnięto w niego życie, by to tam właśnie zabiło „serce” zjednoczonego miasta.

W miejscu, które podczas podziału miasta stanowiło ziemię niczyją znajduje się dzisiaj nowoczesne centrum Berlina z wieżą Daimler Benz i kompleksem Sony Center. W ramach tzw. krytycznej rekonstrukcji powstały na nowo całe ciągi uliczne, prywatni inwestorzy stworzyli praktycznie z niczego nowy kwartał w centrum miasta. Potsdamer Platz jest głównym centrum rozrywkowym. Jest obecnie nie tylko jednym z ulubionych celów turystów, ale również miejscem, gdzie chętnie spędzają czas mieszkańcy Berlina. Życie tętni tu przez całą dobę, można zrobić zakupy, pospacerować i zabawić się. Prawie zupełnie zblizniła się już rana po murze.

2. Historia Potsdamer Platz do 1989 roku

Plac powstał jako rozstaje dróg przed nieistniejącą już Bramą Poczdamską (Potsdamer Tor), należąca do zbudowanego w latach 1734–1737 berlińskiego muru celnego i akcyzowego. Po likwidacji tego muru stał się wraz z położonym w sąsiedztwie ośmiokątnym Leipziger Platz swego rodzaju podwójnym placem. W 1838 r. przy placu zbudowano dworzec końcowy drugiej w Niemczech i pierwszej w Prusach kolei, w 1902 r. stację pierwszej linii berlińskiego metra, zaś w 1936 r. S-Bahn. W latach 20. oraz 30. był jednym z najruchliwszych placów w całej Europie. Szczyt sławy przypadł na lata 20., kiedy to wraz z Alexanderplatz centra te stanowiły „serce” berlińskiego życia kulturalnego. W 1924 r. na placu zamontowano pierwszą w Niemczech sygnalizację świetlną. W czasie II wojny światowej wiele budynków wokół Potsdamer Platz zostało kompletnie zniszczonych w wyniku bombardowań. Po wojnie Berlin został podzielony pomiędzy aliantów. We wschodniej części powstał sektor radziecki, a w zachodniej sektory: amerykański, angielski i francuski, z których następnie powstał Berlin Zachodni. Potsdamer Platz stał się miejscem, gdzie ścierały się granice stref. Ze względu na niekorzystne w nowych warunkach położenie, choć wiele budynków nadawało się do rekonstrukcji, zdecydowano się na ich wyburzenie. Pusty obszar łącznie z okolicznymi ulicami określano odtąd jako Potsdamer Platz, chociaż początkowo nazwa dotyczyła tylko samego skrzyżowania. W czasie zimnej wojny w latach 50. Potsdamer Platz stracił swoje znaczenie, ponieważ nie można było już swobodnie podróżować między dwie-

ma częściami miasta. Wraz ze wzniesieniem 13 sierpnia 1961 r. muru berlińskiego Potsdamer Platz został podzielony na dwie części. Powstała tzw. strefa śmierci, z zaporami przeciwczołgowymi i drutem kolczastym. Spowodowało to zupełne wyludnienie tej części miasta.

3. Potsdamer Platz po zburzeniu muru

Kiedy 9 listopada 1989 r. runął mur, Niemcy mieli rozdarte miasto. Pas ziemi niczyjej dzielił dawne ulice, place i połączenia komunikacyjne. Berlin stanął przed niepowtarzalnym zadaniem rewitalizacji centralnych obszarów śródmiejskich, które zamieniły się w pustkowie wskutek kilkudziesięcioletniego podziału miasta. Po 1990 r. plac położony w centrum miasta stał się atrakcyjnym miejscem. W 1991 r. Senat Berlina zdecydował o podziale terenu, na którym znajdował się plac, na cztery części i każdą sprzedał innemu inwestorowi. W październiku 1991 r. Senat Berlina ogłosił konkurs urbanistyczny dla całej okolicy Potsdamer i Leipziger Platz, który wygrała pracownia Hilmer i Sattler.

Największa z czterech działek o powierzchni 68 tys. m² została kupiona przez firmę Daimler-Benz (obecnie DaimlerChrysler). Już 11 października 1993 r. odbyła się symboliczna uroczystość wbicia pierwszej łopaty. Potsdamer Platz stał się w tym czasie największym w całej Europie placem budowy. Zabudowę projektowali znani architekci z całego świata, wśród nich Renzo Piano, Hans Kollhoff, Richard Rogers, Arata Isozaki, Lauber & Wöhr, Rafael Moneo. Projekt został zrealizowany w latach 1994–1998, a koszt inwestycji wyniósł ok. 2 mld euro. Mieszczą się tam biura, banki, hotele, mieszkania, sklepy, lokale rozrywkowe o łącznej powierzchni użytkowej 365,7 tys. m². Centralnym punktem DaimlerChrysler jest plac Marleny Dietrich, przy którym znajdują się m.in. teatry, kasyno, luksusowy hotel Hyatt-Regency i liczne restauracje. Na powierzchni 40 tys. m², pod ciągnącymi się na długości prawie 200 m Arkadami, znajduje się pokryty szklanym dachem kompleks sklepów. Arkaden przy Potsdamer Platz to jedno z najmodniejszych centrów handlowych w mieście.

Drugą co do wielkości działkę (26,4 tys. m²) kupiła firma Sony, która zbudowała tam swoją główną europejską siedzibę. Projekt zrealizowano w latach 1996–2000, a koszt wyniósł ok. 750 mld euro. Sony Center zaprojektowane przez Helmuta Jahna jest spektakularnym rozwiązaniem architektonicznym, z lekkim, wieczorem pięknie iluminowanym dachem, imponującą konstrukcją ze szkła i stali przypominającą parasol (namiot). Sony Center tworzy osiem budynków zlokalizowanych na trójkątnej parceli. Oprócz siedziby firmy znajdują się tam kompleks kin, Filmhaus, sale koncertowe, biura, hotele, mieszkania i restauracje o łącznej powierzchni użytkowej 132 tys. m². W centralnej części mieści się ogromna fontanna. Do hotelu Esplanada przeniesiono zabytkową salę cesarską – Kaisersaal.

W latach 1999–2004 zrealizowano na powierzchni 24,6 tys. m² projekt zabudowy Lenné-Dreieck. Za około 613 mln euro zabudowano trzy działki: Bischoff & Compagnons, Beisheim-Areal, Bankhaus Delbrück. Wybudowano centrum mieszkalno-biurowo-hotelowe o powierzchni użytkowej 128,4 tys. m². Wzniesiono tam m.in. hotele Ritza i Marriota.

Niezrealizowany pozostał jeszcze projekt Mendelssohn-Bartholdy Park na obszarze 13 tys. m². Jego zabudowa stanowiłaby przedłużenie Park Kolonnaden.

Na Potsdamer Platz zachowane zostały historyczne elementy, takie jak sygnalizacja świetlna z 1924 r. oraz części muru berlińskiego. Bieg muru berlińskiego zachowano za pomocą podwójnej brukowanej linii, która często przecina drogi i budynki. Na plac łatwo dojechać, bo zbudowano podziemny dworzec kolejowy Potsdamer Platz. Na Leipziger Platz, sąsiadującym z Potsdamer Platz, powstaje od 1995 r. nowa zabudowa na historycznym planie ośmioboku.

4. Podsumowanie

Od zjednoczenia Niemiec w 1990 r. oblicze Berlina wyraźnie się zmieniło. Miasto stało się dynamiczną światową metropolią. Ponownie obudziły się do życia tereny uśpione w czasie podziału. Według planów renomowanych architektów powstała nowoczesna architektura ze szkła i stali. Architektura XXI w. jest charakterystyczna nie tylko dla Potsdamer Platz, ale też dla Friedrichstraße czy kwartału parlamentarno-rządowego w łuku Szprewy oraz Kurfürstendamm z nowym Kranzler Eck. Wraz z przebudową miasta modernizowana i rozbudowywana jest także infrastruktura. W 2006 r. ukończono budowę najnowocześniejszego dworca Europy – Lehrter Stadtbahnhof.

Gdzie dziś bije „serce” Berlina? To pytanie stawia sobie większość przybyszy. Wielu uważa, że pomiędzy historyczną Bramą Brandenburską i Reichstagiem a Potsdamer Platz, perfekcyjnie zaprojektowanym nowoczesnym centrum miasta. To magnes dla turystów, codziennie odwiedza go kilkadziesiąt tysięcy osób, co jest dowodem osiągnięcia sukcesu. Projekt jest przez niektórych krytykowany, uważają oni, że jest to zimne „serce”, a nawet przeszczep. Niemniej jednak Potsdamer Platz został zaakceptowany przez berlińczyków.

1. Introduction

Political transformations that took place in central Europe brought about the fall of the Berlin Wall and the unification of Germany and the divided Berlin in 1989. Upon a resolution passed by Bundestag since 1991 Berlin is again the capital of Germany. In 1999 the German parliament and government moved to the banks of the Spree River. Following the official bodies, other major institutions and organizations – business, academic, social and media-related – have relocated their head offices to Berlin. Present-day Berlin, with its population of 3,4 mln inhabitants and spread over an area of 892 square kilometers is Germany's largest city. In the 90s Berlin was undergoing transformations, which were the result of political decisions backed up by enormous capital expenditure. A comprehensive urban design plan of new Berlin was prepared, specifying transportation solutions, location of particular extensive constructions and important public areas. A mock-up of the new city was constructed and made available to the public, so that everyone had the chance to get familiar with the urban concept and formulate his own opinion. Next, the design plan was consistently implemented and the reconstruction of the old magnificence of Berlin has become the source of pride of every German.

In Berlin impressive historical buildings and great state-of-the-art architecture exist side by side. Berlin is structured around a few centers, each having a unique and distinctive character. The city's diversity and its thousand faces appeal to people. For some Berlin means Reichstag or Brandenburg Gate, for others it is the Potsdamer Platz, being at present a symbol of the city's far-fetched vision. Potsdamer Platz – as "the heart" of the pre-war Berlin – was made into a new symbol and revived. This is site where the heartbeat of a unified city can be heard.

On the site, which used to be a no-man's-land during the division of Berlin, now one can find a modern city centre with Daimler Benz tower and Sony Center. Following the so-called critical reconstruction new streets were recreated and a completely new quarter was built by private investors virtually from the scratch. Potsdamer Platz is the main cultural activity and entertainment centre. It is not only a favourite tourist destination, but also a place where Berliners happily spend their time. Life pulsates here around the clock; the Square is alive with shopping and entertainment options. The scar caused by the Wall is almost completely healed.

2. History of Potsdamer Platz till 1989

The Square was created at the crossing of the roads in front of the now non-existent Potsdamer Gate (Potsdamer Tor), which was part of the Berlin import-duty-wall erected in 1734–1737. After the demolition of this wall, it became, together with the octagonal Leipziger Platz located in near vicinity a kind of an "extended" square. In 1838 a final railway station of Germany's second and Prussia's first railway was built in the square, in 1902 a station of Berlin's first underground line and in 1936 a S-Bahn station were located here. In the 20s and 30s it was classified among the busiest squares of Europe. Its moment of fame was in the 20s when together with Alexander Platz it became the focal point of Berlin's cultural life. In 1924 a lighting system – the first in Germany – was installed here. During the second world war many buildings around the Potsdamer Platz were completely destroyed by bombing. After the war, Berlin was divided between the allies. The eastern part was occupied by Russians, the western housed the American, British and French sectors, which later were transformed into Western Berlin. Potsdamer Platz became a place where all the sector boundaries met. In the new circumstances, the location in the Platz was rather unfavourable, and this in turn led to the demolition of many buildings. From then on, the deserted area together with adjacent streets was referred to as the Potsdamer Platz, though initially this name referred to the crossroads only. In the 50s, during the cold war period, the Platz lost its meaning as it was impossible to move freely between the two parts of the city. Upon erection of the Berlin Wall on the 13th August 1961, Potsdamer Platz was divided into two parts. A so-called "death zone" was created; anti-tank barricades erected and barbed wire laid. In result, this area became completely deserted.

3. Potsdamer Platz after the demolition of the Berlin Wall

When on the 9th November 1989 the Wall came down, Germans were left with a city literally torn apart. A strip of no-man's-land was dividing the old streets, squares and transport infrastructure. Berlin had to face a unique challenge of revitalizing its most central area, which had turned into a barren land due to the city's long-lasting division. Since 1990 the square, located in the city centre, has become an attractive area. In 1991 Berlin Senate resolved to split the area into four parts and sell them to different investors. In October 1991 Berlin Senate announced an urban design competition for the Potsdamer and Leipziger Platz area, which was subsequently won by Hilmer and Sattler design office.

The largest of the four sites, encompassing 68 thousand square meters, was purchased by Daimler-Benz (currently DaimlerChrysler). As soon as on the 11th October 1993 a symbolic ceremony of digging the first spade of soil was held. Potsdamer Platz then turned into Europe's largest construction site. The building development plan was designed by architects from various parts of the world, including Renzo Piano, Hans Kollhoff, Richard Rogers, Arata Isozaki, Lauber & Wöhr, Rafael Moneo. The construction works were completed in the years 1994–1998 and the investment costs amounted about 2 bln euro. The Platz hosts offices, banks, hotels, apartment buildings, shops and entertainment facilities of the total usable area of 365,7 thousand m². The focal point of DaimlerChrysler is the Marlene-Dietrich-Platz where i.e. theatres, casinos, numerous restaurants and a luxury Hyatt-Regency hotel are located. Over a floor area of 40 thousand m² there is a glass-roofed shopping arcade running for nearly 200 m lined with thousands of shops. Arkaden in Potsdamer Platz is one of Berlin's most fashionable shopping center.

The second site (26,4 thousand m²) was purchased by Sony. The company erected on these premises its European headquarters. The project was implemented in the years 1996–2000 and it costs amounted to approximately 750 mln euro. Sony Center, designed by Helmut Jahn, represents a spectacular architectural concept with a light, magnificently illuminated roof, it is an impressive steel and glass structure vaguely resembling an umbrella or a tent. Sony Center encompasses eight buildings

erected on a triangular ground plan. Apart from the company's headquarters, the center houses a cinema complex – Filmhaus, conference halls, offices, hotels, apartments and restaurants totaling 132 thousand square meters. A huge fountain is situated in the centre of the complex. The original emperor's audience room – Kaisersaal – was moved to the Esplanada hotel.

In the years 1995–2000 the Park Kolonnaden project was successfully implemented, encompassing the total area of 16,4 thousand m². The investment cost 300 mln euro. It consists of five buildings of 74 thousand m² total usable area of which 70% was allocated for offices, 20% for apartments and remaining 10% for restaurants and shops. These buildings adopted architectural solutions, which hark back to traditional Berlin's architecture and its old charm; they are located on an H-shaped ground plan, their façades made of brick, sandstone and glass.

The Lenné-Dreieck project was implemented in the years 1999–2004 covering an area of 24,6 thousand m². 613 mln euro were spent on the development of three sites: Bischoff & Compagnons, Beisheim-Areal and Bankhaus Delbrück. An apartment/office/hotel complex was erected totaling 128,4 thousand m² floor area. Ritz and Marriot hotels are situated there.

There is one more project, Mendelssohn-Bartholdy Park, to cover 13 thousand m², which has not yet been completed. It shall be an extension of Park Kolonnaden.

In Potsdamer Platz some historical elements have been preserved, such as the lighting system dating back to 1924 and some parts of the Berlin Wall. The Wall's route was marked by a double cobble stoned line, which often traverses the streets and buildings. The Platz is easily accessible as the underground railway station Potsdamer Platz is located there. In the adjacent Leipziger Platz construction works have been going on since 1995 and new buildings are being developed on an octagonal ground plan, referring to its former shape.

4. Summary

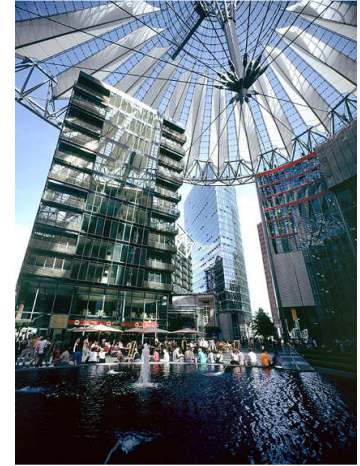
Since the unification of Germany in 1990 Berlin has changed significantly. The city has become a dynamic world metropolis. The areas dormant and deserted during the division have been revived. State-of-the-art architecture of steel and glass was erected following the designs of well-known architects. The 21st century modernistic architecture is distinctive not only of Potsdamer Platz, but also of Friedrichstraße, the government and parliament buildings along the bend of the Spree river or the Kurfürstendamm with a new Kranzler Eck. Along with the city's transformation, its infrastructure has been simultaneously modernized and extended. The construction of Europe's most modern railway station – Lehrter Stadtbahnhof – was completed in 2006.

Where does the heart of Berlin beat? This question is posed by most newcomers. Many think that it can be heard between the historical Brandenburg Gate, Reichstag and the Potsdamer Platz, a masterpiece of architectural design and a hypermodern city center. It is a magnet for tourists, being daily visited by tens of thousands of them, which is the best proof of the venture's enormous success. The project is criticized by some claiming that it is a cold heart, or even a mere transplant. However, Potsdamer Platz has been accepted by Berliners.

Bibliografia – Bibliography

- [1] Bartoszewicz D., *Plac Poczdamski kontra plac Defilad*, Gazeta Stołeczna z dn. 21.11.2007.
- [2] Berlin Partner/FTB-Werbefotografie, <http://www.berlin.de/berlinbilder/index/>.
- [3] Berlin–Potsdamer Platz, Potsdamer Platz Berlin ist Berlins Neue Mitte, <http://www.potsdamer-platz.net>.

- [4] Nowe I., *Die neue Hauptstadt: Architektur und Kunst*, Geschichte, Mair Dumont, Berlin 2002.
 [5] Piątek G., *Serca metropolii*, 2(7), 2004, s. 38-39.
 [6] Potsdamer Platz, <http://pl.wikipedia.org>.
 [7] Städtebauliche Projekte, Leipziger und Potsdamer Platz, <http://www.stadtentwicklung.berlin.de>.

- II. 1. Potsdamer Platz – widok od Leipziger Platz, dach Sony Center i zdjęcie lotnicze [2]
 III. 1. Potsdamer Platz – seen from Leipziger Platz, Roof of the Sony Center and the air picture [2]

